

ההקדמה

נוער מוביל תהליכים חברתיים וערכיים תשע"ה

אפרת עמנואל	עריכה:
ד"ר נדי נובר, מיכל דה-האן, אפרת עמנואל	כתיבה:
יערה פריד	עריכה לשונית:
אתי אורלב, בת שבע סיאני, מויהל החינוך הדתי	הפקה:
סטודיו "שחר שושנה" - סקורפיו 88	עיצוב גרפי:
סקורפיו 88	דפוס:
נף הפרסומים, משרד החינוך	הוצאה לאור:

שנת הוצאה לאור: תשע"ב, 2012

תודה מאוחדת לצוות ספקי החינוך החברתי-ערכי הממלכתי דתי במנהל חברה ונוער על הרעיונות, על ההנהגות הראשונות ועל העצות, פרי ניסיונם הרב.

הקהילה

תשע"ג

נוער מוביל תהליכים חברתיים וערכיים

החינוך הדתי בשיתוף עם מועצת התלמידים והנוער הארצית, מיהל חברה ונוער, מקיימים מפגש בני נוער ארצי לחשיבה, לקבלת החלטות ולעשייה למען:

- 👉 בני הנוער
- 👉 בית החינוך
- 👉 הקהילה
- 👉 מדינת ישראל

מטרות:

1. חינוך לאחריות, מחויבות, שותפות ומעורבות בחיי החינוך, הקהילה והמדינה.
2. תבירה של כלל תלמידי החמ"ד לשפה משותפת ולעשייה משותפת.
3. העצמת בני הנוער והקניית מיומנויות של קבלת החלטות והובלת תהליכים ערכיים וארגוניים בכיתה, בבית החינוך, בקהילה ובמדינה.
4. יצירת שותפות מרוסמת לעשייה ולתרומה לבית החינוך, לקהילה ולמדינה.

מבוא

אז

איך יוצרים תהליך "הקהל"?

"איך בונים ספינה?"

אוספים אנשים

ונטעים בהם

את האהבה והכמיהה

לים הרחב, הגדול והאינסופי

ולא – אוספים אנשים

ואמרים להם לאסוף עצים

ולהכין תכניות לבניית ספינה".

(הוסף הקסן, אנטואן דה סנט אכופרי)

בחברת שלפניכם בנינו מודל מפורט של כל שלבי ה"הקהל", החל משלבי ההכנה של בחירת הנושאים, התוויית תהליך כיתתי מפורט, קווים מנחים לתהליך בית ספרי וכן פירוט של כל שלבי הביניים. תפקידו כמנהיג חינוך במטה ובבית הספר לאסוף את האנשים, להמציא עבורם את הכלים, החוברות, הדפים, הפעילויות - את התשתית, וכמובן להיטיב להביט ולראות את התכנית השלמה. אך מעבר לכך, תפקידו כאנשי חינוך -

לאסוף את האנשים - את הנערים והנערות

ולטעת בהם את האמונה בכוחם!

לטעת בהם את האמונה כי דעתם עשויה להשפיע,

וכי אהבתם לחברה, למדינה ולעם - בכוחה לחולל שינוי.

אפרת עמנואל

מיכל דה-האן

ד"ר גדי גובר

תוכן עניינים

1

ענף ראשון: מחלום למציאות

11

13

19

הרהורים לקראת הקהל, אברהם ליפשיץ, ראש מינהל החמ"ד
מעורבות תלמידים ובני נוער בבית הספר, ברשויות המקומיות ובחברה,
הדרה רוזנבלום, ספקחת ארצית על מנהיגות, מינהל חברה ונוער

2

ענף שני: מודל "הקהל" הלכה למעשה

23

25

27

29

31

39

47

49

55

57

59

שלב א: ועידת היגוי | סיוון תשע"ב

שלב ב: גיוס "מובילי הקהל", הגדרת תפקיד | קיץ תשע"ב

שלב ג: חלום הופך למציאות - פרסום ושיווק | אלול תשע"ב, תשרי תשע"ג

שלב ד: בחירת שני נושאים בית ספריים | אלול תשע"ב, תשרי תשע"ג

שלב ה: בחירות לוועידה מתקדמת | אלול תשע"ב, תשרי תשע"ג

שלב ו: הקהל כיתתי | לאחר חג הסוכות

שלב ז: שלב ביניים, הכנה להקהל בית ספרי | תשרי, מרחשוון תשע"ג

שלב ח: הקהל בית ספרי | כ"ב במרחשוון, כ"ט במרחשוון, ז' בכסליו, י"ד בכסליו

שלב ט: הקהל מחוזי | ז'-ד' בסבת תשע"ג

שלב י: הקהל ארצי, יום ד' | כ"ו בשבט תשע"ג

3

ענף שלישי: פעילויות

61

63

65

73

88

תפילה - "עבודה שבלב"

• מהלך ההפעלה

• נספח 1 - "אני תפילתי" - אסופת קטעי מידע מגוונים בנושא "התפילה - עבודה שבלב" (13 מקורות שונים)

• נספחים 2 - 5 להפעלה

- 95 **דור המסכים - זהות תרבותית חברתית**
- 97 • מהלך ההפעלה
- 103 • נספח 1 - "זהות תרבותית חברתית" - אסופת קטעי מידע מוגוונים בנושא "דור המסכים" (13 מקורות שונים)
- 119 • נספחים 2 - 5 להפעלה

- 127 **יש"י - יחד שבטי ישראל, יחסי דתיים חילוניים**
- 129 • מהלך ההפעלה
- 135 • נספח 1 - "יחסי דתיים חילוניים" - אסופת קטעי מידע מוגוונים בנושא "יחד שבטי ישראל" (8 מקורות שונים)
- 144 • נספחים 2 - 5 להפעלה

- 151 **"וחי אחיך עמך" - צדק חברתי יהודי**
- 153 • מהלך ההפעלה
- 161 • "צדק חברתי יהודי" - אסופת קטעי מידע מוגוונים בנושא "וחי אחיך עמך" (10 מקורות שונים)
- 173 • נספחים 2 - 5 להפעלה

הקדמה

שער ראשון

מחלום
למציאות

למען
ציון

הרהורים לקראת "הקהל הראשון" בחמ"ד

בפסח תשס"ח זכיתי להיות שותף לוועידה הארצית של תנועת "בני עקיבא". הוועידה נקראה "למען עמך ונחלתך". כ-400 חניכים ובווגרי התנועה התכנסו לשלושה ימים לדיונים, ללימוד ולקבלת החלטות כיצד לשנות את התנועה, ובעצם "כיצד לתקן את העולם..." (זאת לאחר תהליך דומה בכל הסינים, כשבועידה נמצאים הנציגים של הסינים ושל מוסדות התנועה). הוועידה אופיינה בדינמיקה השואפת ל"עוד", בלהט ועורים של רצון לעשות למען הכלל.

לתחושת הרחוניות הגבוהה הצטרפה רוח שליחות והרגשה מרוסמת, בידיעה שכל מה שנקבע בוועידה יהיה בעל השלכה ארוכת טווח על התנועה ועל עם ישראל כולו. די ברור אפוא כיצד ניתן היה להתווכח על "קוצו של יוד" בניסוח החלטה שהחברה קיבלה על עצמה.

מי שיכול לדמיין 400 צירים לבושם בחולצות תנועה, כשמתרחש ויכוח סמוי בעקבות מחלוקת אידיאולוגית איזה שיר לשיר ב-3:00 לפנות בוקר, "אבינו שבשמים, צור ישראל וגואלו" או "תורת ה' תמימה"; מי שיכול לראות אותם מול עינו אחרי לילה ללא שינה ואחרי תפילת ותיקין בכותל, רוקדים בהתלהבות במשך שעה ארוכה לפני מפקד מרגש ששותפים לו הרב דרוקמן וחניך בחברי'א ב' - חש מעט מהתרוממות הרוח ומרוח החלוציות שפייעמה בכולנו.

איך יגיב לכך אדם שנמצא "בחוף"?

מן הסתם בחיך מתנשא, באמירה צינית כלשהי ובתנועת יד שמשמעה שזה ילדותי ולא רלוונטי.

אך טבעי שאנשים מבוגרים שניסיתי לשתף אותם בהלך הרוח של הוועידה הגיבו פחות או יותר כך: "העולם לא נמצא שם, בוועידה", "לא שם נקבעים הדברים", "פסו אידיאליסטים מן הארץ", "אז מה אם קבוצת חניכים בבני-עקיבא החליטו לקרוא לחינך הטרונגי כמוסדות החינך של הציונות הדתית", "כדאי להיות ריאליים על הקרקע ולא לחלום חלומות" וכד'.

מנהיגי חינך יקרים - אנחנו "כפנים" או "בחוף"? בחיינו בבתי החינוך, בחינוכנו בתוך המוסד החינוכי-במשפחה - אנחנו "בכונת הוועידה", בהלך הרוח החלוצי והאידיאליסטי של תנועת הנוער, או שאנחנו "חיים את המציאות..."? כשאנחנו מנסים להתחנך ולחנך בבתי הספר, בישיבות ובאולפנות, האם צריך לחלום? לחשוב רחוק? כובד המשקל צריך להיות בחינוך לטווח מוחלט, לתמימות, או שמא הנקודה הארכימדית היא ההתמודדות עם עולם קשה ומחוספס בארץ המחכה לנו מחוץ לשערי בית הספר?

והשאלה היותר נוקבת היא **איפה אנחנו נמצאים**, לא רק עם תלמידים, אלא בינינו לבין עצמנו? אנחנו ננועים, חלילה, בצניעות, ביואש, בהנחה ה"מגורת" שאין ממילא מה לעשות, או אנחנו מודעים לעובדה ש"גאלה קמעא קמעא", אבל עם ישראל לעולם במצב של התקדמות? האם אנחנו "קולים"... או שהמבט הוא אופטימי, ואנו מבינים שהעין הטובה בראיית המציאות, עם אמונה גדולה, חלומות גדולים ועשייה רבה במחם לשנות את המציאות?

אידיאל נישא ומרומם

בהיותנו חניכים צעירים בתנועה שרנו את השיר: "בראשית הייתה המחשבה, אידיאל נישא ומרומם, התאספו חברים בני מצוה והחליטו לתקן את העולם".

כן, בלי המחשבה הטהורה של אידיאלים ונישאים והרצון של נערים צעירים "לתקן את העולם", את החברה במדינתנו הנפלאה, לא היינו מגיעים לשום מקום: "החלמות הגדולים - יסוד העולם הם. חולמים הנביאים, חולמים המשוררים בהקיץ, חולמים הם הגדולים מתקני העולם... הני חולם חלומות... ושחקים אני מרקיע, מעצור אין לרוח דמיוני, ולשאפתי הקבועה באושר ובטוב, בטוהר ובקודש" (הרב זצ"ל).

החלומות הם יסוד העולם. ללא החולמים, ללא השאיפות הרחוקות באושר ובטוב, ללא הרצון האינסופי ב"אידיאל נישא ומרומם", החיים היו נשארים בקטנותם, במקומם, בדלתם ובעכשווייתם.

"הגוסת של החיים התברתיים, בהיותם שקועים רק בצדם החומרי, נוטלת את אור החלום מן העולם, את זוהר ההרחבה שלו, את עליותו העליונה מהמציאות הקודרת". הרב זצ"ל מגדיר את החיים כפי שהם, בלי החלום, בלי השאיפה הרחוקה, בלי היכולת לראות בחיינו שליחות ושאיפה לחיים אידיאליסטיים - "מציאות קודרת"...

להבנה זו, שהאידיאל והחלום הם מרכיבי מרכזי ומשמעותי ביותר בחיינו, שתי השלכות:

א. לנסות "לגור" את החיים הממשיים היומיומיים מהחלום...

בימים הקרובים נקיים דיון עם נציגי כל בתי הספר הע"ס בחמ"ד, אחרי שכל מוסד חינוכי עבר את אותו תהליך בבית ספרו עם כל התלמידים והצוות החינוכי, ונחליט ביאלו שלושה נושאים אחרונים מבקשים לעסוק, מתוך כוונה ללמוד ולקבל החלטות. אחרונים מנסים להניח למציאות העכשווית, וללא כל הגבלה שהיא לחשוב "הכי רחוק שאפשר", לדמיין את בתי החינוך (וכך את החמ"ד כולו) כמקום ה"חלומי" ביותר שאפשר... ולאחר מכן - שומה עלינו לבדוק איך אפשר לנסות לממש את החלום הלכה למעשה (חשוב לציין שעצם החלום, המחשבה המשותפת לרצות בטוב, בישר, באושר ובקודש - הם עצמם תפילה גדולה, כמיהה גדולה, שמחוללת עולם גדול ופנימי). החלום לעולם אופטימי, טוב, מלא באור ובחסד. החלום נותן לאדם את היכולת להיות במקום שבו הוא רוצה להיות. החיים המעשיים, ממילא, ישאפו למימוש החלום.

בלי "התאספו חברים בני מצוה, שהחליטו לתקן את העולם", אין העולם יכול להגיע לתקונו. הדברים נכונים בבנינו האישי של כל אחד, בחלומנו האישי של כל אדם כלפי עצמו וכלפי המעגלים היותר רחבים.

ב. לראות בתוך המציאות היומיומית את החלום, את מה שמעבר למה שאני רואה. כך בשיר של ולדה: "השמש האירה ענף לח, ועלים של זהב צדו האישונים. עלי זהב שנסעו לילה ויום בתוך דם לבי, שנו תבניתם. וכאשר גיעו עד הנשמה, עד ידידותה, הפכו לאתות רחוקים של אור, ורמזים משמים מופתים עתיקים".

“ערף לח” - מראה שרתי מאוד, סתמי מאוד, שכולנו נפגשים בו מדי יום, הופך על ידי ולדה ל“אותות רחוקים של אור” ול“רמזים משמים”. יש אפשרות לחיות את ה“כאן ועכשיו” ולהישאר בו. אולם האדם יכול, אם רצונו בכך, לראות את החלום שמעבר למציאות הנראית, את הסוד שמעבר לגולה, את האור מבעד לדומם הסתמי.

ואולי זאת כוונת דברי הרב “לפי אותו הערך שאור עולם הבא זורח בעולם הזה. באיש היחיד, בכללות העולם ובמציאות בכללותה, הכל מתעלה... כשאור עולם הבא זורח בפילוש גדול, מרומם הוא את כל ערכי החיים מלם. מאיר הוא בספרות ובשירה, בחיי החברה והמדינה, באישיות היחידה ובמשפחה” (מוסר הקודש). עולם הבא - זו הכוונה, זה העולם שבא, זו תנית המשמעות מעבר למציאות הקיימת. עולם הבא - החלום, הטוב, הכוונה, כל אלה מתלווים לעולם הזה - לעולם המעשה, למציאות הקונקרטי, אז: “זו השכינה פורח בכל... ומרוממים כל נשמה”.

התפילה שאותה אנו אומרים שלוש פעמים ביום, “תחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים”, יכולה להתפרש לפי שתי האפשרויות - אפשרות אחת היא לראות בה תפילה ובקשה למשהו רחוק, חלום וציפייה לראות “בשובך לציון ברחמים”, בבנין ביהמ“ק וכד’. אפשרות שנייה - תפילה לקב“ה לראות **עכשיו** “בשובך לציון ברחמים”. להיות מסוגל לראות בתוך המציאות העכשווית את אתחלתא דגאולה ואת האור הגדול שבשבת ציון השלישית.

“אני ואתה נשנה את העולם”

“לפיכך צריך כל אדם שיראה את עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם מלו חציו זכאי וחציו חייב. עושה מצווה אחת - הרי הכניע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות וגורם לו ולהם תשובה גדולה...”. אנו רגילים לצטט את הרמב“ם הזה בתקופה של ימים נוראים, ואמנם אז ייתכן שאנו שם... האתגר צריך להיות כיצד “מתאספים בני מצווה ומחליטים לתקן את העולם” בסתם יום של חול. כיצד אנו מאמינים, מסוגלים לעצור את שגרת החיים היומיומית, להתפלל, לחלום, ולבקש - להסות את העולם לכף זכות. צריך לחיות את האפשרות שכל החוק, בכל שלב ובכל מעשה, יש להתנהגות השפעה על העולם כולו.

תובנה זו קיימת כאשר אדם מחונך לחיי שלחות כשתפסתו היא שהאדם נולד דווקא בדור זה, בתקופה זו, במקום זה - וכנראה יש לו ייעוד ותפקיד למלא בחייו (הרב, עולת ראיה). בבסיס המוכנות לחיות חיים אידיאליסטיים נמצאת ההנחה שאפשר וצריך “לתקן עולם במלכות שדי”. מי שחצה לחיות בתודעת שלחות אומר בחייו את מה שאמר אברהם אבינו: “הנני” - “הנני” - התשובה של אברהם אבינו לקב“ה, היא תשובתו לרבש“ע.

“הנני” - כפי שמביא הרב בר שאול: “לכל שלחות מטעם ההשגחה העליונה וכל פקודה מאת ה'... 'הנני' - מיד, וללא שאלה וללא תנאי, כולו ולא שיעור ולא שיוור... אדם מישראל, כפי כוחו, זמנו ומקומו, צריך לומר: 'הנני'”.

אותה שלחות נדרשת מאתנו, ויש לראותה במהלך כל חיינו.

ראייה זו, מתוך ענוה גדולה מחד גיסא, וראיית גודל התפקיד מאידך גיסא - מביאה את האדם לומר ולחיות את: “אני ואתה נשנה את העולם”.

תום הנוערים

קצת קשה לדמיון ועידה של בני עקיבא לחבר'ה מבוגרים בני 45... אין ספק שיש משהו טהור ותמים בגיל הנוערים.

בשירו המפורסם של אצ"ג, "באנו הילד לא אספר", הוא כתב על ה"פספוס" של הרגע שבו הגיע המשיח לירושלים והיה כה קרוב, אך הרוכלים קיבלו את פיו ב"לעג ובכחש שפתם העברית...". הרוכלים - אנשי המעשה, הפרגמטיסטים, המבוגרים, הראליים, אין להם זמן ורצון לעסוק במשיח... לכן פותח אצ"ג את השיר: "ילד עברי, בביתו בציון המושפלת, ערב, דמדומ, אני שח ואתה לברכי. לך, חביבי, אספר את סיפור המעשה במשיח הטוב שלא בא. לגדולים פה ממך לא אספר, חביבי, לגדולים אין עיניים כאלה ויקר שכזה אשר בעיניך. גדולים לא יקשיבו כמך. אסמם מאד הגורל בציון, ונפשם משולה למורת כלי חרס בכפר... וזנום לא יורח בשתי דמעות ונפלות כאשר בעיניך...". אצ"ג מבין ש"דמעות ונפלות זורחות" אפשר לפגוש אצל הילד, אצל הנוער, הנוער עדיין אינו אטום. הוא, הילד, רוצה להקשיב. והמשיח, הטוב, האמונה בעצמו, בכנסת ישראל ובעולם טהור וקדוש - אפשרי...

כך גם ביאליק בשירו "חלפה על פוי" כתב בסוף השיר: "או אקומה אלכה לי אל הילדים המשחקים לתומם בשער, אבוא אערכב בקהלם, אאלף שיחם ולהגם - וסהרתי ברוח פיהם ובניקיונם ארץ שפתי". ביאליק המבקש להיטהר, מבין שהוא יכול לעשות זאת ברוח פיהם של ילדים ובהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, שעדיין לא טעמו טעם חסא... הצניעות, שאותה ניתן, לצערנו, לפגוש בעולם המבוגרים, משרדת ייאוש, עכשוויות, חוסר אמון ביכולת לשנות, ברצון "לתקן את העולם". למול הלעג והמבט הצני, הקר והמונכר, עומדים נערים טהורים וזכים, הנמצאים במקום הנכון יותר, האופטימי יותר, בעלי חלומות ואידאלים.

אנחנו ו"הקהל בחמ"ד"

או מה אפשר לקחת ל"הקהל", לעולמו החינוכי, בתוך שדה החינוך, כשאנו רואים את התלמיד מול עינינו?

- לזכור שבמקום שבו נמצא החלום - שם האדם נמצא... במקום שאני "חולם את התלמיד", לשם הוא יגיע...
- לא להפסיק לחלום, לחפש ולשאוף לאידאל היותר גבוה והיותר נשגב.
- "למור" את החיים העכשוויים מתוך השאיפה הגדולה והאידאל הרחוק. לשאול כל הזמן: "מה אני עושה במפגש עם התלמיד כדי להגיע לחלום?".
- "לחלום" את המציאות, לראות את הסוד שבנגלה, את הטוב שבתלמיד מתוך עולמו המורכב.
- להתבונן בתלמיד מהחלום למציאות, כלומר מהפנים (שלעולם הוא טוב) החוצה.
- במחנה לשנות את העולם: להאמין אמן מלא בעצמו ובתלמידים - שבכוחו/ בכוחם להגיע הכי רחוק שאפשר.
- להאמין ביכולת לסייע לתלמיד לגלות את תום הנוערים, את יכולת ההקשבה לסובב, לעצמו, לטוב ולחסד הקיימים.
- ללמוד מהתלמידים את היכולת להיות אידאליסטים, עם רצון עז לחיי שלוחות, בלי צינות וכלי חיוך מתנשא.
- להתחנך שלפשטות הטהורה, "הנקייה", ללא רבב, בלי "פזווח" וכלי אינטרסים - יש כוח רב. שם נקודת האמת, לשם צריך להגיע, ומנקודה זו צריך לשאוף כוח.

ונקודה אחרונה, קיבלנו על עצמנו בשמחה ובהתרגשות לקיים בשנה הבאה "הקהל" בחמ"ד. "הקהל" אפשרי על בסיס האמון הקיים בתוך המשפחה כולה - תלמידים ומורים. הצגת שאיפת ההתקדמות וההתעלות כיעד משותף, תנועת הנפש של השתתפות והיכללות, הן בעצמן יוצרות צמיחה ושאיפה כלפי מעלה. והכול מתוך אמון מלא ברצון של כולנו לשנות, להוסיף אור, ולעשות עוד ועוד למען עמנו וערי אלוֹקינו. ה"יחיד" שיווצר, החשיבה המשותפת מתוך רצון לקבל אחריות על עצמנו, החינוך המשותף והרצון "לתקן את העולם" - הם ה"מקומות" שבהם אנו רוצים להיות. כשכל באי המשפחה (תלמידים, מורים, אפשר לחשוב על שיתוף הורים ובוגרים) שותפים למחשבה, לפריצות הדרך, לקבלת ההחלטות, ליכולת לקבל החלטות באופן דמוקרטי, ולבקשה מעצמנו ליישם את מה שהחלט - יש ערך רב ביותר למהלך החינוכי.

קראנו ל"הקהל" הראשון (מתוך כוונה לקיים זאת אחת לשנתיים) "**למען ציון**".

הקב"ה מבטיח לעם ישראל: "למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט" (ישעיהו סב). ה' מבטיח לא לשקוט ולא לנוח עד שנראה בישועת ירושלים: "עד יצא כנה צדקה וישועתה כלפידי יבער". אנחנו מבקשים לפעול עם אל, ולומר: גם אנחנו נשתדל במסירות נפש גדולה, לעשות הכול - **למען ציון**... להתחנך לחיות בשליחות - למען האומה כולה, למען הארץ, למען הציונות, למען מדינת ישראל, למען עם ישראל שבתפוצות, למען הרמת קרנה של תורה. נתפלל שמחשבה טובה, הקב"ה יצרפה למעשה.

המון הצלחה בעבודת הקודש,

אברהם

מעורבות תלמידים ובני נוער בבית הספר, ברשויות המקומיות ובחברה

דיזאי, בספרו "הילד ותכנית הלימודים" (תש"ך), ביקר בחריפות את תכנית הלימודים הקיימת בבתי הספר וקבע כי היא מנותקת מעולמו של הילד. כמו כן טען שהילד נחן בכוחות שיש להביאם לידי ביטוי, כישרונות שיש להפעיל ונסיות שיש לממש.

דיזאי טען שהילד מצוי בתהליך התפתחות תמידי, אצרה בקרבו אנרגיה וסקרנות שיש לצללה ולתת לה ביטוי בחיי בית הספר.

מאז דיזאי אכן שונתה הגישה בבתי הספר, וחדד עם זאת, המצב עדיין אינו משביע רצון.

פרופ' אבירם (1998, 1999, 2000) טוען שהמציאות הדמוקרטית מזמנת הטמעה בחינוך של שלושה ערכים - חירות, שוויון והשתתפות.

ובלשוננו - גמישות, מודלריות ופולרליזם. בקוריקולום הפוסט מודרני (אבירם, דול, 1999, לזין, 1998, ובו 2001) נאמר במפורש שיש לשתף את ההורים והתלמידים בבחירת מוסדות החינוך, תחומי החינוך ולוחות הזמנים המתאימים לילד.

כמו כן, חיוני לפעול לדעתם לשיתוף הלכה למעשה של התלמידים בפיתוח התכנים, השמעת רעיונותיהם ושימוש בהם בתכנית הלימודים וגיבוש - עידוד התלמידים להביא מומחים, תכנים חדשים, ניסויים חדשים ומתן זמן לחופש הביטוי, הדעות, הרגשות והרעיונות של התלמידים בצורת שונות. אמנם יש מעט בתי ספר הנוקטים דעה זו (הדמוקרטיים) אבל הם מאוד מצומצמים ושוליים.

בתחושות תלמידים על יחס המורים אליהם הסענות החוזרות הן כי התלמידים נתפסים כאובייקט, כלי קיבול, "ילד הוא עדיין ילד", "החיים זה לא פיקניקי", "המבוגר הוא האחראי על דמות הבוגר", "המורים דוחפים למצוינות", "חשובים הציונים ולא התלמידים", "התלמידים מחפשים דמות משמעותית, אבל המבוגרים אינם מעוניינים בכך, למורים חשובים ההישגים".

בשיחות עם תלמידים על משמעות הלימודים לנביהם ועל ההישגים המשמעותיים שאלהם הגיעו מצינים התלמידים באופן גורף את ההישגים החברתיים, כמו שינוי במערכת הלימודים, שינוי במערכת ההפסקות, במכתבים, בחירה בתוכניות לימודים שונות כשהמורה הציג להם את מונו, סיוע לתלמידים שנפלטו מהמערכת והתלמידים סיימו והחזירו את התלמידים אליה, שינוי בתכנית האירועים בבית הספר עם דגשים ערכיים משמעותיים לתלמידים, העברת שיעורי חינוך כשיעורים ערכיים משותפים של תלמידים ולא "העברת נושא" ללא השתתפות התלמידים (בתכנון), בחיפוש הנושא ובהבאת מומחים וגיבורי תרבות ערכיים המהווים דוגמה).

משמעות נוספת שצינון התלמידים - שינויים שהוטבעו בהם רעיונות ודרכי לימוד שהציעו, מפגשים בין תלמידים והורים, גיבורים מקומיים, אנשי צבא וגיבורים מאבות המייסדים, ויזמות בנושא הלימוד השונים,

ומעורבות שיזמו בקהילה. התלמידים חזרו והדגישו - "כשהיינו שותפים בעיצוב בית הספר שמרנו עליו, כשהיינו אחראים על תוכניות העשרה והפנה הגיעו תלמידים רבים במיוחד".

בתפיסות החינוך החדשות ובמיוחד בחמש עשרה השנים האחרונות צומחת דרך חשיבה השואפת למקם מחדש את התלמיד במחקר וברפורמה. חשיבה זו מדגישה את הדאגה ליצירת קשר משמעותי בין התלמיד ובין תהליכי החינוך בבית הספר, התהליכים שקושרים גם בין התלמיד לתכנון הלימודים.

בשאלונים הבודקים את בית הספר האידיאלי בעיני התלמיד נמצאו שלושה מרכיבים מרכזיים - **הפן האנושי**, יחסי הגומלין בין מורים ותלמידים, וישות, כבוד הדדי, פתיחות.

תכניות לימודים - תכנים ודרכי הוראה - למידה-הערכה שיתאימו לאוכלוסיה, למקום ולזמן ולא יתבססו על צרכים אחרים שמונחתים מהמשרד המרכזי, יום פחות עמוס ומונצל טוב יותר.

מבנים ומשאבים - לטעות מרבית הנושאים, בתי הספר אינם מטופחים, חסרי פיות יצירה ואינם מתקדמים מבחינה טכנולוגית.

כל התלמידים קוראים למעורבות גדולה יותר של התלמידים, ללקיחת אחריות רבה יותר בתכניות הלימודים ובהשפעה על אקלים בית הספר ולאוטונומיה רבה יותר של התלמידים ויחסי הגומלין בינם לבין חבריהם.

לסיכום, לאור האמור לעיל, ניתן להבין ולהסיק שהישגים לימודיים, העצמה אישית, דאגה לחברת התלמידים ולאורח חיים איכותי וערכי בבית הספר וחתירה לחברה טובה יותר, יושנו רק עם שותפות אמיתית, מעורבות מלאה ודיאלוג בלתי פוסק בין כל באי בית הספר - מקבלי החלטות, חברי מועצות התלמידים, התלמידים, ההורים ואנשי הקהילה.

הידע אינו נצור בקרב המורים והמנהלים בלבד!!!

הקשבה והיענות לקולם של התלמידים יסייעו לקידומם ולהתפתחותם כאנשים וכחברה.

ומדברי קורצאק:

- "מתנים לו, אבל רק מרצון טוב. לילד לא מיע דבר. מכאן הזלזול בילד. מכאן החשדות ואי-האמון שרוחשים לו: אנחנו מחלקים בשלומיאיליות את השנים לפחות בשלות וליותר בשלות; אין יום לא בשל; אין הירארכיה של גיל, אין דרגות גבוהות יותר ונמוכות יותר של כאב ושמחה, תקווה ואכזבה."

– ילדות של כבוד, עמ' 763

- "הילד הוא מכרי בארץ זרה, לא מבין את השפה, לא מכיר את כיווני הרחובות, לא מכיר את החוקים ואת המנהגים [...] נחוץ מדריך, שיענה בנימוס על שאלתו. כבוד לא-ידיעתו [...] כבוד לכישלונות ולדמעות."

– ילדות של כבוד, עמ' 563-663

- "זכור, לרוב אתה לא צודק. הילד צודק. הילד הוא שופט מחמיר לכל מעשך. היה ישר עם הילד, ישר עד הסוף, אחרת לא תרכוש את אמונו, כי הילד רגיש לכל זיוף מצדך, ויהא הקל שבקלים. זכור: אתה אגואיסטי יותר מהילד ואל תדרוש שימלא את רצונך - תורה זו ספגנו, אם כי לא נאמרה בפירוש".
- "לא מספיק לאהוב ילדים, צריך להבין אותם ולהתיחס אליהם כבני אדם: להעניק להם את אותם הזכויות והכללים, אותן התחייבויות אשר מחייבים את המבוגרים".

הדרה רוזנבלום, מפקחת ארצית על מנהיגות, מינהל חברה ונוער

